

Авторска справка за приносите на научните трудове

на доц. д-р **Галия Костова Маджарова**

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „Професор“,
професионално направление 4.2 Химически науки
(Теоретична химия – Изчислителна химия),
обявен в ДВ, бр. 21 от 15.03.2022г.

За участие в конкурса са представени 11 научни публикации и 1 монография, които не са използвани при защитата на дисертацията за ОНС „доктор“ (1999) и конкурса за доцент във ФХФ на СУ (2012). Всички научни публикации са отпечатани в реферирани списания с импакт фактор и квантил (от тях 9 (Q1), 1 (Q2) и 1 (Q4)). Върху тези публикации, след изключване на самоцитиранията на всички автори, са забелязани 86 цитата (Scopus). Общ брой на публикациите на кандидата е 41, върху които са забелязани 331 цитата (Scopus) с изключени самоцитирания на всички автори. Индексът на Хирш е $h=12$ (Scopus).

Изследванията, отразени в научните трудове, представени за участие в конкурса, могат да се обединят в общо направление - моделиране на структура и свойства на различни системи чрез методите на изчислителната химия.

Атомистични молекулнодинамични симулации

Използвайки методите на класическата динамика, чрез атомистични молекулнодинамични симулации са изследвани надмолекулната структурна организация на биологично значими структури, както и механизмите на свързване на системи за активна доставка на лекарства.

1. Изследване на надмолекулната структурна организация [1,4].

Две от представените работи [1, 4] са посветени на изследване на обърнатата хексагонална мезофаза, изградена от глицеролмоноолеат (GMO), трикаприн и вода. Изследваната система е вид течен кристал на основата на липид. Подобни структури се изследват за възможността да се използват за доставяне на лекарства, за приложения в храни и др. и се получават експериментално в групата на проф. Garti от Hebrew University of Jerusalem, Israel. Обърнатата хексагонална (HII) мезофаза, която е изградена от плътно опаковани, пълни с вода липидни цилиндри, се характеризира с двуизмерно шестоъгълно

подреждане във вътрешността на цилиндрите. Изследването в работа [1] разкрива структурни детайли за липид-липидното подреждане и за това на границата вода-липид чрез прилагане на статистически анализ въз основа на данните, получени от траектории от МД симулации. Получени са статистически значими и много контрастни изображения на радиалното разпределение на масовата плътност, които демонстрират хексагонална форма на границата моноолеин/вода. Водата взаимодейства с главите, като образува трислойно дифузно разпределение на масовата плътност, а формата на всеки слой е близка до хексагонална, което е индикация за структурни взаимодействия на дълги разстояния. Показано е, че на водните молекули, разположени близо до и вътре в границата вода/липид се характеризират с много интензивна динамика и само малко количество от тях участват във водородните връзки с моноолеиновите глави. Изследването е обогатено в работа [4], като към системата е добавен трикаприлин, за който се знае от експеримент, че стабилизира обърната хексагонална фаза при 25°C. Изследването обяснява ролята на трикаприлина. Показано е, че стабилизирането се постига чрез образуване на трикаприлинови „острови“ сред ГМО молекулите. Така получената система е изследвана в присъствие и отсъствие на лизозим - в ролята на моделен биотовар. Показано е, че улавянето на лизозим предизвиква локално смущение в липидната структура, но не влияе върху поведението на моделните системи като цяло. За разлика от тръбите, вторичната структура на пептида силно се влияе от вмъкването и трябва да се търси оптимален радиус на липидните тръби, което минимизира смущението. Предложена е тръба с оптимален размер за пренос на протеина въз основа на минимална пертурбация на вторичната му структура. *Галя Маджарова е направила квантовохимичните изчисления, нужни за извеждане на параметрите на полето и планирането на анализите, участвала е в обсъждането и интерпретацията на резултати, и корекциите на ръкописа.*

2. Изследване на спонтанната агрегация на серия от соли на жлъчни киселини във воден разтвор [2]

Жлъчните киселини участват в множество метаболитни процеси в човешкото тяло. В работа [2] са показани факторите за формирането на първични мицели от соли на жлъчни киселини, като е описана детайлно структурата на агрегатите, получени в хода на молекулодинамичните симулации. Демонстрирано е значението на броя на хидроксилните

групи в стероловия фрагмент върху формирането на агрегатите. Сърцевината на мицелите е изцяло хидрофобна и не позволява включването на водни молекули. Този резултат е пряко свързан със способността на системите да разтварят хидрофобни молекули като холестерол и др. Всички симулации са направени при условия много близки до тези в стомашно-чревния тракт на човека, поради което резултатите имат добро съответствие с експериментални данни. Моделирането разкрива важни детайли за механизма на образуването на агрегатите, като показва, че хидрофобните взаимодействия са основната стабилизираща сила на първичните мицели, а формирането на водородни връзки ускорява процеса на агрегиране на таурин- и глицин-модифицираните соли. *Галя Маджарова е участвала в обсъждането и интерпретацията на анализите и корекциите на ръкописа.*

3. Механизъм на свързване на системи за активна доставка на лекарства [7 -11]

Работи от [7-11] са посветени на моделиране на всички компоненти от система за активен транспорт на лекарства, базирана на фолат или антифолати, към α -фолатен рецептор (FR α). Този протеин е експресиран в голямо количество върху повърхността на ракови клетки и затова е избран като подходяща цел за активно насочване на лекарства за лечение на рак. Наборът от насочващи лиганди включва фолат, 5-метилтетрахидрофолат, ралтитрексед, пеметрексед, метотрексат и птероил орнитин. Описанието на структурата на лигандите във физиологичен разтвор [7] показва значителна популация от *cis*-изомери по амидната връзка. Установено е, че структурната динамика на *trans*-изомерите е с порядък по-бърза от тази на *cis*-формите на всички лиганди. Показано е [8], че в течна среда лигандите са много гъвкави молекули, но независимо от структурното разнообразие, молекулната площ, налична за взаимодействия с водните молекули, е почти постоянна. Вниманието е отделено и на определянето на преобладаващата тавтомерна форма на фолата в разтвор [9]. Теоретично и експериментално е показан бърз обмен на протони между N1 и N3 позициите на птерина. За да се опише взаимодействието на лигандите с FR α , е конструирана моделна неопластична клетъчна мембрана, която е базирана изцяло на експериментални данни и е изследвано влиянието на начините на скалиране на налягането върху резултатите от симулациите [10]. Моделната система представлява липиден бислой, изграден от 370 липида от 35 различни типа, които са зарядово асиметрично разпределени между двата монослоя, така че да се възпроизведе съставът на липиден рафт. В бислоя, чрез

гликозилфосфатидилинозитолова котва, е вградена една молекула FR α . Размерът на изследваните модели е ~ 185000 атома. С атомистични молекулнодинамични симулации е наблюдавано спонтанно свързване на всеки от лигандите с протеина в наносекундната времева скала [11]. За пръв път в литературата е представен толкова детайлно съставен атомистичен модел на клетъчна мембрана. Този модел позволи да се наблюдава спонтанно свързване на фолат, ралтитрексед и 5-метилтетрахидрофолат към активния център на рецептора. Чрез изясняване на молекулния механизъм на свързване е дадено обяснение на експериментално регистрираните разлики в афинитета към рецептора на серията от лиганди. Конструираният модел на клетъчна мембрана може да се прилага в широк спектър от симулации. Работата по тематиката е проведена от широк колектив. *Галя Маджарова е участвала в целия процес на изследването: литературна справка, конструирание на моделите, реализиране на част от симулациите, дискусиата върху получените резултати и тяхната интерпретация, както и корекциите на ръкописите.*

Квантовохимични методи за моделиране и приложение на методите на машинното обучение

1. Приложение на времезависимата теория на функционала на плътността (TDDFT) за пресмятане спектъра на възбуждане в молекулни кристали и 1D полимери [2]

Върху примера на молекулните кристали на пицен, пентацен и 1D-полимера поли(р-фениленвенилен) е приложен TDDFT формализма за пресмятане на диелектричната функция. Реакцията на материалите към променливи електрични полета се характеризира със сложна диелектрична функция, която има реална и имагинерна част. Пресмятането им е една от тежките задачи на теоретичната физика. В работа [2] е показано приложението на TDDFT формализма, който използва “bootstrap kernel” - разработен в групата на проф. Е.К.У. Резултатите са сравнени с пресмятанията, получени при други подходи и е показано, че методът успява да опише екситонната природа на възбуждане. Сравнено е времето, необходимо за пресмятане на спектрите и използваният формализъм е предложен като възможна алтернатива за бърза оценка на спектрите на възбуждане на различни материали. *Галя Маджарова е участвала в пресмятането на изследваните системи и оформянето на първите варианти на ръкописа.*

2. Моделиране на магнитните свойства на постоянни магнити без редкоземни елементи в структурата [5, 6, монография].

Търсенето на нови твърди магнити, без редкоземни елементи в структурата, е важна и актуална област за постигане на целите за въглеродно неутрална икономика. Моделирането в тази област е фокусирано в изследване на магнитните свойства на Heusler-сплави, като е оценена възможността за тетрагонална [5] и хексагонална [6, монография] деформации. Пресметнати е спонтанната намагнитеност и е оценена енергията на магнитокристалинна анизотропия. Изследванията обръщат внимание на потенциала на Heusler-сплавите, като насочват към стабилността на други фази на тези материали, които биха могли да бъдат достигнати експериментално чрез използване на неравновесни техники за синтез. Друга стратегия, разгледана в моделирането [6], е израждането на стекове от съществуващи бинарни магнити на (FePt, MnAl и MnGa) с цел повишаване на магнитокристалинната анизотропия на образуваната $L1_0$ структура. *При изготвянето на публикациите по темата Галя Маджарова е участвала в целия процес на изследването: литературна справка, конструиране на моделите, реализиране на част от пресмятанията, дискусия и интерпретация на получените резултати и оформянето на ръкописите.*

Монографията на тема „Дизайн на нови твърди магнитни материали без използването на редкоземни елементи” представя основните характеристики на перманентните магнити и начините им за квантовохимично моделиране, очертава значението на твърдите магнити и прави преглед на използваните в практиката магнитни материали. Доразвива се идеята за изследване на фазовото пространство на Heusler сплавите и се акцентира на хексагоналната структура, като потенциален кандидат за изготвяне на постоянни магнити с голяма магнитокристалинна анизотропия. Изследвани са факторите, които влияят на основните магнитни характеристики. В последната глава на монографията са приложени методите на машинното обучение в търсене на връзката „състав-структура-свойства“. На базата на алгоритъм за дървовидна структура на решенията (Decision Trees) е предложено модел, съставен от 14 параметъра, който е способен качествено и полу-количествено да предскаже общия магнитен момент на елементарната клетка на произволна структура, за която се знае обема и е съставена d-, p- и част от f-елементите от периодичната таблица. Избраните параметри на модела отразяват индивидуалните характеристики на атомите, които зависят

от електронната обвивка: електронното сродство, йонизационният потенциал, електроотрицателността, броят на валентните електрони и ковалентния радиус. Постигнатите резултати са много обещаващи и демонстрират възможностите за приложение на машинното обучение в материалознанието и по-конкретно в областта на магнитните материали. *Подборът и представянето на темите, написването на текста, както и техническото оформяне на монографията е дело на автора.*

